

ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΦΑΙΡΑΣ ΤΟΥ ΓΚΑΙΤΕ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ὁ πολιτισμὸς δὲν εἶναι ἀπλῶς ὑποδούλωσις τῆς φύσεως εἰς τὸ πνεῦμα, εἶναι ἀποπνευμάτωσις τῆς φύσεως, διαπότισις τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων καὶ φαινομένων ἀπὸ πνεῦμα. Διότι εἰς ὅλα αὐτὰ προσδίδομεν ἐσωτερικότητα, προβάλλομεν νόημα ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου. Τοιοῦτοτρόπως ἀποκτοῦν τὰ ὄντα ψυχὴν, καλοῦνται εἰς μίαν νέαν ὕπαρξιν. Διότι μόνον τὸ νόημα δημιουργεῖ, ὅπως τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ ἔργα τῆς φύσεως. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ὑφαίνουσι οἱ ἄνθρωποι τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέρχονται μέχρι τοῦ Λόγου τοῦ παντός. Καὶ ὅπως διαισθανόμεθα τὴν παρουσίαν τῆς θεότητος ἐντὸς τοῦ μελιχροῦ ἡμίφωτος τοῦ ναοῦ, καθ' ὅμοιον τρόπον συλλαμβάνομεν τὴν πνοὴν τοῦ ὑπεραισθητοῦ εἰς τὴν ἀπέραντον ποικιλίαν τῶν ὄντων καὶ αἰσθανόμεθα τὸ ἀόρατον ἐντὸς τοῦ μυστηρίου τῶν ὄρατων. Ἡ διαστολὴ διαδέχεται τὴν συστολὴν καὶ ἡ ἔκστασις κυριεύει τὴν ψυχὴν μας, ἡ ὁποία εὐρύνεται μέχρι τοῦ ἀπείρου καὶ ἐλευθερώνεται διὰ μίαν στιγμὴν ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ τῆς δεσμῆς. Τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸ ὑπεραισθητὸν προσλαμβάνει ὑψίστην ἔντασιν ὅπου ἔζησε καὶ ὅπου ἔδρασεν ἡ μεγαλοφυΐα. Διότι αὕτη εἶναι ἀποκάλυψις νοήματος κατ' ἐξοχὴν, ἀντλοῦσα ἐκ μυστικῶν πηγῶν, ἀπροσίτων εἰς τοὺς πολλούς. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπίσκε-

ψίς μου εἰς τὴν Φραγκφούρτην καὶ τὴν Βαϊμάρην μοῦ ἐφάνη ὡς μία ἄνοδος εἰς τοὺς πύργους τοῦ Γράλ, ὅπου μακρὰν τῶν ἀντιφάσεων τῆς ζωῆς φρουρεῖται καθαρὸς ὁ κόσμος τοῦ νοήματος, τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν ἰδανικῶν. Εἶναι πολλοὶ οἱ πύργοι αὐτοί, ἀνακύπτοντες ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ τῆς ἱστορίας. Ἰσάριθμοι πρὸς τὰς ὑψίστας ἀξίας, αἵτινες ὡς ἐντελέχειαι, ὡς κρύφιοι νόμοι, διέπουν τὴν δημιουργικὴν δρᾶσιν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς ὅλα τὰ πεδία τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλ' εἰς τὰ ὕψη τοῦ Γράλ, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Γκαϊτε, τὸ θεῖον φῶς τοῦ ἱεροῦ ἐκπέμπει σπανίας εἰς ποικιλίαν χρωμάτων μαρμαρυγᾶς. Τὸ τροφοδοτοῦν, ὡς ἁρμονικὸς χορὸς Ἑστιάδων, αἱ ὑψίσται ἀξίαι τῆς γνώσεως, τῆς τέχνης, τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀγάπης.

* * *

Ἡ ψυχὴ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ρέπει πρὸς τὴν ὀλομέρειαν.
Ἐψιστος σκοπός, πρὸς τὸν ὁποῖον κατατείνει, εἶναι ἡ ὀλοκλή-
ρωσις, ἡ πραγματοποίησις ὅλων τῶν ἀξιῶν, αἵτινες ζοῦν ὡς δυ-
νατότητες ἐντὸς τοῦ στήθους του. Τῆς τιτανικῆς αὐτῆς ὀρμῆς σύμβολον καὶ ἔκφρασις εἶναι ὁ Φάουστ, τὴν μορφήν τοῦ ὁποίου συνέλαβε καὶ ἠρμήνευσε μέσα εἰς τὰς αἰθούσας αὐτὰς τῆς πατρικῆς οἰκίας, ὅπου εἰσῆλθον μὲ τὴν εὐλαβικὴν συγκίνησιν προσκυνητοῦ. Διὰ τοῦτο ἀσχολεῖται περὶ αὐτόν καθ' ὅλον του τὸν βίον. Θέλει νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς τὸν κόσμον τῆς φαντασίας τὴν ὀλοκλήρωσιν, τὴν ὁποίαν ἀπαγορεύει ἡ πραγματικὴ ζωὴ, ἡ ὁποία διδάσκει τὸν περιορισμὸν καὶ τὴν στέρησιν. Ὁ Φάουστ εἶναι, ὅπως ὅλα τὰ φαντάσματα τῆς ἐνδομύχου ἐνοράσεως, ὅπως ὁ Ἄμλετ, ὁ Ἰπτάμενος Ὁλλανδὸς καὶ ὁ Δὸν Ζουάν, ψυχικὸς μῦθος, φυσιογνωμία κατὰ τὸ ἥμισυ πραγματικὴ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ποιητικὴ, διὰ τῆς ὁποίας προβάλλει εἰκονικῶς πρὸς τὰ ἔξω ἢ ἀνθρωπότης τὸ πρόβλημά της, τὰς ἀνησυχίας καὶ τοὺς μυχιούς ἀγῶνας της, τὰς ἀμαρτίας καὶ τὰς ἐξάρσεις της, τὰς σκοτεινάς της ἀβύσσους καὶ τὰς ἰλαράς της κορυφάς. Ὅπως ὁ Παράκελσος καὶ ὁ Χόχεχέϊμ, κατάγεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν πλήρη μυστικισμοῦ γωνίαν ἐκείνην τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία ἀπλώνεται μεταξὺ Ρήνου καὶ Ἄνω Δουνάβεως, πατρίδα τοῦ Σούσωνος καὶ σμήνους ὀλοκλήρου ἐκστατικῶν μυστικιστῶν. Διὰ τὸν Γκαϊτε γίνεται σύμβολον αἰώνιων δυνάμεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ αἰώνιων πεπρωμένων τῆς ἀνθρωπότη-

τητος. Ὑψοῦται εἰς ἀλληγορίαν καὶ μορφοποιημένην ἔκφρασιν τῆς ἰδίας του ὑπάρξεως καὶ γενικώτερον τοῦ ἀνησύχου καὶ πρὸς αἰώνιαν περιπλάνησιν ρέποντος γερμανικοῦ πνεύματος. Βασικόν του γνώρισμα εἶναι ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴν πληρότητα τῆς ζωῆς, ἡ δίψα πρὸς τὴν πραγματοποίησιν ὅλων τῶν ἀξιῶν τῆς ὑπάρξεως, ὁ τιτανισμός, ἡ πεισματώδης ἔφεσις τοῦ Ἐωσφόρου. Ἐντεῦθεν ἡ σύγκρουσις. Ὁ πεπερασμένος κόσμος ἀποτελεῖ πρόσκομμα εἰς τὴν ἀπέραντον ὁρμὴν τοῦ Ἐγώ. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ παροδικοῦ τῆς στιγμῆς δημιουργεῖται ὀδυνηρὰ ἔντασις. Ὁρμᾶ πρὸς τὸ ἀπεριόριστον, ἀλλ' αἱ συνθήκαι τοῦ κόσμου δὲν ἐπιτρέπουν παρὰ δημιουργήματα συγκεκριμένα, καθωρισμένα ἀπὸ τὸ ὕλικόν καὶ ἀπὸ τὰς ὀλιγαρίθμους δυνατότητας τῆς μορφῆς. Ζητεῖ τὴν ἀπόλαυσιν μέσα εἰς τὴν στενότητα τῆς στιγμῆς καὶ συγχρόνως συναισθάνεται ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ παραμείνη εἰς τὴν ὠραιότητα τῆς στιγμῆς. Ὁ δαιμονισμός, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου ἐλαύνεται, συγκρούεται διαρκῶς πρὸς τὸν ὀρθολογισμόν. Καὶ ἐνῶ ἡ κεφαλὴ του χάνεται πέρα ἀπὸ τὰ νέφη τοῦ οὐρανοῦ, αἰσθάνεται ἐν τούτοις τὴν συντριπτικὴν βίαν τῆς γῆς, ἡ ὁποία τὸν σύρει πρὸς τὰ κάτω. Ἀποθνήσκει συνεχῶς καὶ ἀνίσταται ἀδιακόπως εἰς νέον ἄνθρωπον, ἕως ὅτου ἀπαλλάσσεται τῆς τιτανικῆς ὁρμῆς, ἡ ζωὴ καὶ ἡ πάλη τὸν ἐδίδαξε τὸν περιορισμόν, τὴν ἐγκαρτέρησιν. Ἡ δρᾶσις του ἀποβαίνει ὑψηλοτέρα καὶ καθαρωτέρα. Ἀλλ' ὡς τοιαύτη ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀγάπης ἐκ τῶν ἄνω, τῆς χάριτος. Διαφορετικᾶ ἡ ἐπίμοχθος ἄνοδος ἀπὸ καθαρμοῦ εἰς καθαρμόν θὰ παρέμενεν ἄνευ νοήματος καὶ χωρὶς σκοπὸν ἕνεκα τοῦ προβληματικοῦ χαρακτήρος πάσης ἐπιγείου προσπαθείας, ἡ ὁποία φέρει πάντοτε εἰς τὸ βάθος τῆς τὸ σπέρμα τοῦ ἀνεκπληρώτου καὶ τοῦ ἡμιτελοῦς. Τὸ ἀθάνατον δημιουργήμα τοῦ Γκαῖτε δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὰ κλασικὰ δημιουργήματα τῆς γοτθικῆς τεχνοτροπίας. Ἡ αὐτὴ μελωδία τοῦ ἀπεράντου, ἡ ἰδία ὁρμὴ πρὸς τὰ ἄνω, ἡ αὐτὴ θέλησις πρὸς τὸ ἀπέραντον καὶ ἡ θραύσις τοῦ ὑπερενταθέντος τόξου. Ὁ τιτανισμός παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὴν ταπεινόφρονα νοσταλγίαν τοῦ λυτρωμοῦ. «Κάθε προσπάθεια καὶ κάθε πάλη εἶναι αἰώνια ἀνάπαυσις: εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Θεοῦ».

* *

Ὁ Θεὸς εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διαισθανόμεθα διαρκῶς ὀπισθεν τῶν ἀπατηλῶν φαινομένων τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Ἡ

διαίσθησις αὐτὴ ὁδηγεῖ τὸν Γκαίτε, εἰς τὴν παιδικὴν τοῦ ἀκόμη
 ἡλικίαν, νὰ ἰδρῦσῃ βωμὸν εἰς τὸ θεῖον ἐντὸς τοῦ μικροῦ δωμα-
 τίου, εἰς τὸ ὁποῖον διήρχετο τὰς ὥρας του. Εἰς τὴν διαίσθησιν
 ταύτην παρέμεινε πιστὸς καθ' ὅλας τὰς φάσεις τῆς ζωῆς του.
Ὁ Θεὸς εἶνε τὸ νόημα τοῦ σύμπαντος, τὸ ὁποῖον γεννᾶται ἐξ
αὐτοῦ, ὅπως τὸ καλλιτέχνημα ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ δημιουργοῦ
του. Διότι τὸ πνεῦμα εἶνε ἐκεῖνο ὅπερ καλλιτεχνεῖ εἰς ἑαυτὸ τὸ
σῶμα, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Σίλλερ. Ἡ φύσις μὲ ὄλην τὴν ποι-
κιλίαν τῶν θησαυρῶν τῆς ἐγεννήθη ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τέ-
χνην καὶ τὴν δύναμιν τῆς θεότητος. Αἱ ἄπειροι ἐναλλαγὰί τῆς
καὶ αἱ ποικίλαι μεταμορφώσεις τῆς διέπονται ἀπὸ τὸ θεῖον νό-
ημα, τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται αἰωνίως δι' αὐτῶν. Αὐτὸ εἶνε ἡ δύ-
ναμις ἡ ὁποία «βαθεῖα τὸν κόσμον συγκρατεῖ». Εἰς τὴν γνώσιν
 του φθάνομεν, ἐπειδὴ φέρομεν ἐντὸς τοῦ στήθους μας τὸ φῶς
 τῆς θεότητος. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε μέσα μας ὁ σπινθὴρ τοῦ θεοῦ,
 πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μᾶς γοητεύῃ τὸ θεῖον ; Τὸ αἰώνιον ζῆ
 καὶ ἐνεργεῖ μέσα εἰς τὰ μύχια βάθη ὄλων τῶν ὄντων. Αὐτὸ δη-
 μιουργεῖ τὸ σύμπαν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς
 ἀνθρωπίνης φύσεως. Καὶ ὅπως τὸν ἄνθρωπον, τοιοῦτοτρόπως
 κινεῖ καὶ τὸν μακρόκοσμον, τὸ ἄπειρον σύμπαν τῶν κόσμων, ἐκ
 τῶν ἔνδον. Διὰ τοῦτο ὅλα μετέχουν τοῦ πνεύματός του καὶ τῆς
 δυνάμεώς του. Ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. Ἡ
 σχέσις μας πρὸς αὐτὸ εἶνε οἷα ἡ σχέσις τῶν παροδικῶν ὄντων
 πρὸς τὴν Μακαρίαν. Ἡ μυστηριώδης αὐτὴ μορφή ἐγκλείει ἐν
 ἑαυτῇ τὴν πορείαν τῶν πλανητῶν. Οἱ παρερχόμενοι διαισθά-
 νονται ὅτι ἐντὸς αὐτῆς ζῆ κάτι τὸ ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἀπὸ
 αὐτούς. Καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ δέος καὶ σεβασμόν. Ὁ σε-
 βασμὸς αὐτὸς πρὸς τὸ Ἄνεξερεύνητον, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτε-
 ται ἐν τούτοις πανταχοῦ, εἰς τὰ μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα, εἰς τὰ ὑ-
 ψηλὰ καὶ τὰ ταπεινά, μαρτυρεῖ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἀνθρώπου.
 Περιοριζόμενοι εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἐρευνητοῦ δέον νὰ λατρεύο-
 μεν ἐν σιγῇ ὅ,τι δὲν δύναται νὰ ἐρευνηθῇ, διότι ἀνήκει εἰς τὴν
 σφαῖραν τοῦ δαιμονικοῦ, τοῦ θείου. Ἐνῶ αἱ σκέψεις αὐταὶ περὶ
 τῆς θρησκείας τοῦ φιλοσόφου-ποιητοῦ διέρχονται ἀπὸ τὸν νοῦν
 μου προβάλλουν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς αἰθούσης αἱ σκιαὶ τῆς μητρός
 του καὶ τῆς Σουσάννας φὸν Κλέττεμπεργ. Ἐκείνη, τῆς ὁποίας
 ὄλος ὁ βίος συνωδεύετο ἀπὸ τὴν μουσικὴν τῆς ἀδιασειστοῦ ἐμ-
 πιστοσύνης εἰς τὸν θεόν, κατέβαλεν εἰς τὴν τρυφερὰν ψυχὴν τοῦ

παιδός τὰ σπέρματα τῆς θρησκευτικότητος αὐτῆς. Ἡ ἄλλη, ἡ νεαρὰ φίλη, ἡ ὁποία τὸν ἐσυντρόφευσε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νόσου, ποὺ ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς ἐν Λειψία ζωῆς, τοῦ ἔδειξε πῶς γεννῶνται «καὶ ὠραῖαι ψυχαί» ἀπὸ τὸν παντοειδῆ πόνον, ὁ ὁποῖος ἐξευγενίζει καὶ ἀπὸ τὴν πίστιν, ἡ ὁποία τὸν μεταβάλλει εἰς ἐξαγιαζόντα φωτοστέφανον.

* * *

Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅλης τοῦ τῆς ζωῆς ζητεῖ ὁ Γκαίτε χωρὶς διακοπὴν τὸν Θεόν, τὸν Ἄρρητον καὶ Ἄγνωστον, τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις ἐκφράζομεν εἰς χίλια ὀνόματα. Καὶ σιγὰ-σιγὰ ὁ κόσμος τῶν φαινομένων προσλαμβάνει δι' αὐτὸν τὴν σημασίαν τοῦ συμβόλου διὰ τὸν κόσμον ἐκεῖνον τῶν ἰδεῶν, τὸν κόσμον τῶν καθαρῶν μορφῶν, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ὁποίων ὀφείλει κατὰ πολὺ εἰς τὸν Σίλλερ. Ἐκτοτε ἡ οἰκία τοῦ εἰς τὴν Βαϊμάρην ἀποβαίνει τὸ μόνον ἐνδιαίτημα, ὅπου ἀρέσκεται νὰ ζῇ. Ὁρθίος εἰς τὸ ἀπομεμακρυσμένον γραφεῖον τοῦ, ὅπου ὄλα εὐρίσκονται ὅπως κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ τιτανικοῦ ἥρωος, δροσιζῶ τὴν ψυχὴν μου μέσα εἰς τὸ ὄνειρον τοῦ ἰδεατοῦ, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὑποφήτης καὶ φανερωτής. Ἡ ὄρμη τοῦ ὅπως εἰσδύση εἰς τὰ ἐσώτατα μυστήρια τῆς φύσεως ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν κίνησιν πρὸς τὸ Ἄνωτερον καὶ τὸ πνευματικόν, τὸ ὁποῖον λανθάνει ἐντὸς τῆς αἰσθητῆς πραγματικότητος. Ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὸ περιεχόμενον διὰ νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὸ μορφὴν καὶ τὸ καταστήσῃ προσιτὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνεκα αὐτοῦ χαιρετᾷ ὄλα τὰ πλάσματα ὡς ἀδελφούς, τοὺς λόγκους, τὰ βουνά, τὸν ἀέρα, τὰ δένδρα. Τὴν ὄρμην αὐτὴν πρὸς τὸ Καθαρώτερον, πρὸς τὸ Ἄνωτερον καὶ Ἄγνωστον τὴν αἰσθάνεται ὡς τὸ κεφάλαιον καὶ τὴν οὐσίαν τῆς εὐσεβείας. Ἐν ὀνόματι αὐτῆς ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων ποὺ ἀνακυκοῦν τὸ στήθος τοῦ. Κατὰ τὸν ἀγῶνα αὐτόν, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κύριον θέμα τῆς καλλιτεχνικῆς τοῦ δημιουργίας, βοηθεῖ τὸν ποιητὴν ἡ ἀγάπη. Μόνον δι' αὐτῆς πλησιάζομεν τὸ μυστήριον, ὅπερ κρύπτεται ὀπισθεν τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων. Εἶνε ἡ κορωνὶς ὄλων ὅσα μᾶς ἐχάρισε ἡ ζωὴ, διότι μόνον δι' αὐτῆς ὑπάρχει ἀποκάλυψις. Καὶ ἐάν, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἡ τέχνη εἶνε καὶ αὐτὴ ἀποκάλυψις, φανέρωσις καὶ ἐκφρασις τοῦ ἀοράτου ἐν τοῖς ὄρατοῖς, τέχνη εἶνε δυνατὴ μόνον διὰ τῆς ἀγάπης. Καὶ ἡ ὑψίστη πτῆσις τοῦ πνεύματός τοῦ δὲν τὸν ὀδηγεῖ

παρά εις σύμβολα και εικόνας. Μόνον όταν τὸν ὠρίμασεν ὁ πόνος τῆς ἀγάπης διαγινώσκει τὸν ἐπέκεινα τῶν συμβόλων τούτων κόσμον, τὸν θεῖκόν κόσμον, ὡς τὸν μόνον ἀληθῆ. Εἶνε ὁ κόσμος, τὸν ὁποῖον διαισθανόμεθα διὰ τῆς ἀγάπης. Δι' αὐτῆς γίνεται ἤδη ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης πραγματικότης τὸ ἀνέφικτον. Ἄρκει μόνον νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὠμορφιὰ καὶ νὰ τὴν ἀφομοιώσωμεν πρὸς τὴν ἐνδόμυχον φύσιν μας. Τότε γίνεται ὁ ἄνθρωπος Ὑψιστάριος, διότι ὅλα, τὸ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ ἡ εὐγενῆς πράξις, τὸ ἄρωμα τῶν λουλουδιῶν καὶ τὸ φῶς τῶν ἄστρον, ἀποκαλύπτουν εἰς τὴν ψυχὴν του τὸ Ὑψιστον, τὸ ὁποῖον λατρεύει ἕκαστος κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον ὡς θεόν.

* * *

Ὅπως ἀπὸ τὸ ἓνα φύλλο ἀναφυτρῶνουν ἀπειράριθμοι κλάδοι θαλεροί, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἀπὸ τὴν μίαν ἀγάπην ἀπολαμβάνει ὁ ἄνθρωπος χιλιοπλασίαν τὴν εὐτυχίαν. Ἡ μορφή τῆς Σαρλόττας φὸν Στάϊν πλανᾶται ὡς σκιά ἀνὰ τοὺς εὐρεῖς χώρους τοῦ θρυλικοῦ σπιτιοῦ ἀφ' ἧς στιγμῆς ἦλθον εἰς τὸν νοῦν μου αἱ φράσεις αὐταὶ τοῦ σοφοῦ τῆς Βαϊμάρης. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασίν τῆς ἐχύθη μέτρον καὶ ἡρεμία εἰς τὴν ψυχὴν του. Δι' αὐτῆς ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀγάπην ὡς διαίσθησιν ὑψηλοτέρων ἀξιῶν, ἢ πρὸς τὰς ὁποίας ἄνοδος ἐμβάλλει εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν δημιουργικὴν ἔντασιν, τῆς ὁποίας εἶχε ἀνάγκην. Ἡ ὑπέροχος φίλη διδάσκει εἰς τὸν ποιητὴν τί εἶνε ἐγκαρτέρησις καὶ περιορισμὸς καὶ τὸν ἀνυψώνει εἰς τὴν μεταφυσικὴν ἐκείνην ἀγάπην, ἢ ὁποία γνωρίζει ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ κτήσις τοῦ ἀγαπημένου. Ὁ ἐσωτερικὸς διχασμὸς δημιουργεῖ τὴν Ἑλένην, ὅπως ἐδημιούργησε τὴν Λάουραν καὶ τὴν Βεατρίκην. Τοιοῦτοτρόπως διακρίνει δι' αὐτῆς τὴν πρώτην ἀναλαμπὴν τοῦ αἰωνίου θήλεος, ἐνσωματῶν εἰς αὐτὴν τὸ ἰδανικὸν τῆς γυναικός, τὸ ὁποῖον ζῆ πρὸ πάσης ἐμπειρίας μέσα εἰς τὸ πνεῦμά του. Τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἐπ' αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ τὴν ἐξηγήσῃ εἰ μὴ μόνον διὰ τῆς μετεμψυχώσεως. Εἰς προγενεστέραν τινὰ ζωὴν ἦτο ἡ κυρία φὸν Στάϊν ἀδελφὴ του ἢ γυναῖκά του. Πραγματικὰ ὁμως ἦτο δι' αὐτὸν ἡ Ἰφιγένεια, ἢ ὁποία ἀπήλλαξε τὸν ἀδελφὸν Ὀρέστην ἀπὸ τὰς Ἐρινύας. Μόνη αὐτῆ, ἐάν ἐξαιρέσωμεν τὸν Σίλλερ, διησθάνθη ὅλην τὴν ἀξίαν τοῦ δαιμονίου ἀνδρός καὶ ἐστάλαξε τοιοῦτοτρόπως παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὴν καρδίαν του. Εἶνε εὐνόητος ἢ ἀγωνιώδης ἄ-

φοσίωσις του πρὸς τὴν συγγενικὴν ψυχὴν τῆς φίλης. «Φύλαξε μίαν εὐτυχίαν, τὴν ὁποῖαν οὐδέποτε θὰ ἐπανευρωμεν, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρχουν στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἀδυνατοῦμεν νὰ τὴν χαρῶμεν». Διὰ τῆς τοιαύτης ἀγάπης γίνεται ὠριμος ὁ ποιητής. Ἄλλὰ μετὰ τῆς ἀγάπης καθόλου, ὅπως ζῆ αὐτὴν ὁ Γκαίτε, συνδέεται ἡ συνείδησις τῆς ἐνοχῆς, τῆς ὁποίας ἀπόρροια ἡ ἐγκαρτέρησις, ὁ περιορισμὸς καὶ ἡ ἄσκησις. Ὑψώνει τὰς γυναῖκας, ὅσας ἠγάπησεν, εἰς τὸν κόσμον τοῦ ὑπεραισθητοῦ, τοῦ ἰδανικοῦ. Γίνονται δι' αὐτὸν τὰ ἀσημένια κύπελλα, ἐντὸς τῶν ὁποίων θέτει τοὺς χρυσοὺς καρποὺς τῶν ἀποκαλύψεων του. Ἄλλ' ὅπου ἀνυψοῦται μονομερῶς ἡ ἀγάπη εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ καθαρῶς ἰδεατοῦ, προχωρεῖ ἐπέκεινα τοῦ ἀγαπωμένου ὄντος, διότι προβαίνει πέρα παντὸς ἐπιγείου. Αἱ ἀποκαλύψεις, τὰς ὁποίας δέχεται ὁ Γκαίτε, ἐξαγοράζονται διὰ τῆς θυσίας ἐκείνης, τὴν ὁποῖαν ἠγάπησε κάθε φοράν. Ἐντεῦθεν τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξιλεώσεως. Πρὸς αὐτὴν βοηθεῖ ἡ ἀγάπη ἐκ τῶν ἄνω, ἡ θεία χάρις. Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἐμφανίζεται ὡς κάλλος καὶ μορφή, ὡς τὸ Αἰώνιον θῆλυ, τὸ ὁποῖον συμβολίζει ἡ γυναικεία παράστασις. Μαγδαληναὶ ραίνουν τὸν λυτρωθέντα Φάουστ μὲ ρόδα καὶ εἰς τὸν κύκλον τῶν σεσωσμένων ἐμφανίζεται ἡ Μαργαρίτα, ἐκπρόσωπος ὄλων τῶν γυναικῶν, ὅσαι διὰ τῆς ἀγάπης τῶν ἐφώτισαν τὸν δρόμον τοῦ μεγάλου ἀγωνιστοῦ. Ἡ βαθυτέρα φύσις του ἀπῆτει ὅπως ἀγαπήσῃ μόνον τὸ Ἀπέραντον, τὸ Αἰώνιον θῆλυ. Ἄλλ' ὅμως ἠγάπησε τὸ θῆλυ τῆς παροδικῆς στιγμῆς. Ὁ πόνος ἐν τούτοις καὶ ἡ ἐνοχὴ ἀνύψωνε ὅ,τι κατέστρεψεν εἰς τὰς φωτεινὰς σφαῖρας τοῦ Αἰωνίου. Καὶ μετ' αὐτοῦ ἀνήρχετο καὶ ὁ ἴδιος. «Ὑψώσου εἰς ὑψηλοτέρας σφαῖρας· θὰ σὲ ἀκολουθήσῃ ὅταν σὲ νοιώσῃ».

* * *

Ἐνῶ τὸ τραῖνον μᾶς φέρει διὰ τῶν δρυμῶν καὶ τῶν λόφων τῆς Θυριγγίας τὸ πνεῦμά μου διατρίβει ἀκόμη εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν, ὅπου ἔδρασεν καὶ ἀπέθανεν ὁ μεγαληγόρος ποιητής. Ὁ βίος του ἦτο διαρκῶς ἐστραμμένος πρὸς τὸ ἰδανικόν. Ἀδιάκοπος προσπάθεια πρὸς ὀλοκλήρωσιν καὶ πρὸς λυτρωμόν. Ἀγών, καθαρμός, ἐγκαρτέρησις καὶ εἰς τὸ βάθος μόνωσις, ὅπως μονήρης εἶναι ὁ ἀστὴρ ὁ κυλινδούμενος ἐπὶ τῆς προδιαγεγραμμένης του τροχιᾶς. Καὶ ὕστερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀνεκπλήρωτος νοσταλγία, ἥτις ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ὕ-

παρξίς εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀπόσπασμα ὅπως ἡ «ἀτέλειωτη συμφωνία» τοῦ Σοῦμπερτ. Ἡ πεποίθησις αὐτῆ γεννᾷ τὸ αἶτημα τῆς ἀθανασίας, εἰς τὴν ὁποῖαν πιστεύει ἀκραδάντως, ὅπως καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἔλεγεν εἰς τὸν θυρωρὸν τῆς ἐπαύλεως τοῦ Ντόρνμπουργκ, τῆς ὁποίας ὁ πύργος ὑψοῦται ἀπέναντί μου. Τὰ βιώματά μας ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι μόνον κυριακάτικοι ἤχοι κωδῶνων ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐξιδανικευμένος πόθος, τὸν ὁποῖον ἐγγενοῦν εἰς τὴν ψυχὴν, μᾶς ὑψώνει μέχρι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐσυντρόφευσαν τὸν Γκαῖτε κατὰ τὸν ἀγωνιώδη δρόμον του ἐπὶ τῆς γῆς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΣΤΡΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ὁ ψυχικός μας βίος ὁμοιάζει μὲ τὴν παλίρροια. Εἶναι διαρκῆς ἐναλλαγὴ ἀντιθέτων καταστάσεων, τὴν ὅποιαν διέπει ὁ ρυθμὸς τῆς διαστολῆς καὶ τῆς συστολῆς. Καὶ ὅπως ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὸν σκοτεινὸν βυθὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου κύματα καὶ συγκρούονται τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο καὶ χάνονται πάλιν εἰς τὰ μυστηριώδη σκότη, ὅπου ὁ κύκλος τῆς ἀτομικῆς ζωῆς ψαύει τὸν ἄπειρον κύκλον τοῦ αἰωνίου. Ὑστερα ἀπὸ μίαν φωτόλουστον ἡμέραν τῆς ψυχῆς ἀκολουθοῦν ἀφειγγεῖς νύκτες, τῶν ὁποίων τὸ σκότος θαμπώνει τὰ ἄστρα τοῦ ἐνδομύχου στερεώματος. Φαντάσματα ἀνακύπτουν ἀπὸ τὰ θλιβερά ἐρείπια, ποὺ κλειόμεν μέσα εἰς τὸ στήθος μας, καὶ ἄγριοι ἄνεμοι σκορπίζουν τὸ τραγούδι, ποὺ προσπαθοῦμεν νὰ προφυλάξωμεν μὲ ἀγωνίαν εἰς τὰ ἐσώτερα τοῦ ἱεροῦ τῆς ψυχῆς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ψυχικῶν αὐτῶν καταιγίδων, ποὺ ἀπειλοῦν νὰ παρασύρουν ὅ,τι μὲ μακρὸν κόπον συνηρμολογήσαμεν μέσα μας, ἐκσπᾷ περισσότερον ἐντατικὴ ἢ νοσταλγία πρὸς τὴν καθαρὰν ἐρημίαν τοῦ ὕψους, ποὺ ἐδῶ εἰς τὴν Βαυαρίαν μᾶς προσκαλεῖ μὲ ἀπολιθωμένας φωνὰς πρὸς τοὺς φωτεινοὺς τοῦ κόσμου. Ὁ «θρηνος» αὐτὸς τοῦ «λυτρωτοῦ» μᾶς ψιθυρίζει ὅτι μόνον ἀπὸ μονήρεις κορυφὰς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκούσωμεν τὴν μυστικὴν γοητεῖαν τοῦ μεγάλου ποιήματος, τὸ ὁποῖον πλέ-

κει στοχαστικά τὸ μυστηριώδες πνεῦμα τοῦ σύμπαντος, καὶ νὰ διαισθανθῶμεν εἰς μίαν μακαρίαν στιγμήν τὸν ἑαυτὸν μας ὡς μόνιον τῶν στίχων καὶ τῶν τόνων του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπαλλασσόμεθα τῆς γῆς, ὅπου μᾶς καθηλώνει πολλάκις ἡ ὥρα, ὅπως ἐπάνω εἰς μαρτυρικὸν σταυρὸν. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νοσταλγικοῦ αὐτοῦ θρήνου, ὁ ὁποῖος ὑπόσχεται τὴν ἐλπίδα ἐνὸς ψυχικοῦ ὑψώμοῦ, στρέφομαι πρὸς τὰς βαυαρικὰς Ἄλπεις, συντροφευμένος ἀπὸ τὴν ὀπτασίαν τοῦ ἰδανικοῦ, τοῦ ὁποῖου αἱ λάμπεις κατολισθαίνουν θωπευτικαί ἀπὸ μυστικὰς σφαίρας.

* *

Χαρίεσσαι σειραὶ λόφων συγκροτοῦν τὸ προανάκρουσμα τῆς σιγηλῆς συμφωνίας τῶν τιτανικῶν βουνῶν, τῶν ὁποίων οἱ ὄγκοι διαγράφονται ἀμυδρῶς εἰς τὰ βάθη τοῦ οὐρανοῦ. Τὰς ἀνθισμένας κοιλάδας διαδέχονται δασώδη ὑψώματα καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν λαμποκοποῦν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τὰ γαλάζια νερὰ εἰδυλλιακῶν λιμνῶν. Νομίζει κανεὶς πῶς κάποιον κρυφὸ τραγοῦδι ὑπνώττει μέσα εἰς τὰ ἀντικείμενα, ποῦ ἀντιπαρέρχονται βυθισμένα σὲ ὄνειρο. Πόθοι πλανῶνται, ὅπως τὰ μικρὰ σύννεφα στὸν οὐρανὸ, μέσα στὴν ἡρεμία τῶν ἀγρῶν, ἐκπηδῶντες ἀπὸ τὸν λαβύρινθον τοῦ στήθους. Τριγυρισμένη ἀπ' αὐτοῦς φωτίζει τὸ δρόμο πρὸς τὰ ποθητὰ ὕψη ἢ εἶδη τῆς ὑψηλῆς Ἄγνωστου, ποῦ πλασμένη ἀπὸ τὸ ἄρωμα τῆς ψυχῆς μας φανερώνει στὸ καθένα κατὰ τὸν τρόπο του τὸ νόημα τῆς ζωῆς του. Προβολὴ τῶν δραματισμῶν μας εἰς τὸν ἔκτος κόσμον ; Ψευδαίσθησις, ποῦ τὴν λατρεύομεν γονατιστοὶ πρὸ τοῦ βωμοῦ τῶν μυστικῶν μας πόνων ; Δῶρον τῆς ἀγάπης ἐκ τῶν ἄνω, ποῦ καταπέμπεται ὡς χάρις ; Ἴσως τὸ παραμῦθι ποῦ ὁ ἀσπασμὸς του χαρίζει τὴν μέθην, διότι ἐμβάλλει τὸ θεῖον εἰς τὰς παροδικὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς. Τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην μέθην, τὸν ὁποῖον προσδοκᾷ ἰκετευτικὰ ὁ Γκαῖτε ἀπὸ τὸ ἰδικόν του παραμῦθι, ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὴν οὔτε λυτρωμὸς ὑπάρχει οὔτε δημιουργία. Μόνον αὐτὴ μεταβάλλει τὸ παροδικὸν εἰς σύμβολον καὶ διὰ μέσου αὐτῆς μόνον αἰσθανόμεθα τὴν ἀγάπην ὡς τὸ ὑψηλότερον ἀπὸ ὅλα τὰ σύμβολα, ποῦ ἀποτελοῦν τὸν μῦθον τῆς ὑπάρξεως. Ἡ γοητεία τῆς ἀγαπημένης μορφῆς ἐκλύει τόνους πολυφώνου λατρείας μέσα εἰς τὸ στήθος μας. Κατὰ τί διαφέρομεν λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἱππότας, τοὺς ὁποῖους ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θρύλου τοῦ

Γράλ κατέστησε φρουρούς τοῦ ἱεροῦ εἰς τὴν ἀπέναντι κοιλάδα Λουδοβίκος ὁ Βαυαρός ; Ζῶντες μέσα εἰς τὴν στιγμὴν ὄνειρευόμεθα, ὅπως ἐκεῖνοι, τὴν αἰωνιότητα. Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι, διατρίβομεν εἰς τὰς σφαῖρας μακαρίας πληρότητος, ἐπειδὴ τὸ ἰδανικὸν γεμίζει ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ὕπαρξιν μας.

* * *

«Τὰ ἄστρα δὲν τὰ ποθεῖ κανεὶς· χαίρεται μόνον τὴν ὀμορφιά τους». Ἐξιδανικεύομεν τὸν πόθον καὶ ὑψώνομεν τὸ ἀντικείμενόν του εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἰδανικοῦ. Ἄλλ' ὅπως μόνον ἡ σύζευξις πνεύματος καὶ πραγματικότητος δημιουργεῖ τὴν ζωὴν, κατὰ παραπλήσιον τρόπον συνηχεῖ μετὰ τῆς λατρείας τοῦ ἰδανικοῦ καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς συγκεκριμένην μορφοποίησίν του. Ἡ ἀνάγκη ὅμως τῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κτήσεως ὀδηγεῖ εἰς τὸν ἐνδομυχὸν ἐκεῖνον διχασμόν, ὅστις εἶναι τόσον περισσότερον ὀδυνηρὸς ὅσον ἀγιώτερον τὸ ἰδανικόν. Εἶναι ἀγὼν μετὰξὺ Ἀπόλλωνος καὶ Διονύσου, μετὰξὺ τοῦ θεοῦ πυρηνος τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς τιτανικῆς ὀρμῆς. Ὅσακις ἐπισκοπίζεται τὸ ἀπολλώνειον ἀναφλέγεται τὸ πάθος, τὸ ὁποῖον παρέχει ἐν τούτοις κίνησιν εἰς τὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς. Καὶ ἀκόμη, ὡς καλὸς φίλος, τὴν δύναμιν διὰ νὰ ὑπομείνωμεν τὴν ἐρημίαν τῆς ἀνθρωπίνης μοίρας. Καὶ ὅταν πάλιν συμφιλιώνωνται οἱ δύο θεοὶ ἐντὸς τοῦ στήθους μας χαμογελεῖ ἡ ἀρμονία τοῦ ἐνδομύχου κόσμου· ἀλλὰ ταύτοχρόνως παύει τότε συνήθως ὁ ἄνθρωπος νὰ ζητῇ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸ ὑψηλότερον. Διὰ τοῦτο φροντίζει ἡ φύσις νὰ ὠθῇ τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἄνω μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ μεγάλου πάθους, ἀδιάφορον ἂν ἀναφέρεται τοῦτο εἰς τὴν γνῶσιν, τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν, εἰς τὸ μυστήριον τῆς θρησκείας ἢ εἰς τὴν ὥραϊαν μορφήν ὡς σύμβολον τοῦ μεταφυσικοῦ κάλλους. Τί σημαίνει ἂν ὀμοιάζωμεν ἐξ αἰτίας του πρὸς σταυρωμένον Διόνυσον, τὴν ὑψηλὴν ἐρημίαν τοῦ ὁποῖου ταραττοῦν οἱ τόνοι τῆς λύρας τοῦ Ἀπόλλωνος, ποὺ συνοδεύουν τὸ ἄσμα τῆς στερήσεως καὶ τοῦ περιορισμοῦ ; «Αὐτὸ εἶναι τὸ αἰώνιο τραγοῦδι, ποὺ ἤχεῖ στ' αὐτιά τοῦ καθενός».

* * *

Ψάυομεν τὰς ὑπώρειας τῶν Ἄλπεων, ἐνῶ οἱ ὀραματισμοὶ πληθύνονται καὶ ἡ ψυχικὴ ἔκστασις ἐκσπᾶ εἰς ἀρρήτους συμφω-

νίας. Αί τριφωνίαι τῶν πολυκορύφων βουνῶν, στεφανωμένων ποῦ καί ποῦ ἀπὸ παγετῶνας, ποῦ ἀντανακλοῦν τὴν δόξαν τῆς Τσουγσπίτσε, ἔρχονται ὡς ἀπάντησις τῶν μυστικῶν ἀρμονιῶν τῆς ψυχῆς. Ἡ μοναδικὴ ὁμορφιά τῶν βουνῶν αὐτῶν, ποῦ στεφανώνουν τὸ Πάρτεν—Κίρχεν, ἐμφανίζεται εἰς τὸ κουρασμένο ἀπὸ τὴν προσδοκίαν πνεῦμα ὡς ἀμυδρά ἐνσάρκωσις τοῦ ἰδανικοῦ, ὡς ἀποκάλυψις καὶ ἔκφρασις τῆς ὑψηλῆς Ἀγνώστου, τῆς ὁποίας τὸ ἄρωμα μὲ ἐκράτει εἰς γοητεύουσαν μέθην κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαδρομῆς. Ἴσως διότι τοῦ θείου γινόμεθα κοινωνοὶ μόνον ὑπὸ μορφήν ἀνθρωπίνην, μόνον ἐφ' ὅσον φαντασθῶμεν ὀπίσθεν τῶν σχημάτων ἀνθρωπίνην προσωπικότητα. Τοιαῦται συναντήσεις δημιουργοῦν τὰς μεγάλας στιγμὰς, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκ τῆς βαθείας ψυχικῆς ἐπαφῆς ἀναβλύζουν ἀποκαλύψεις. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅπως τὸ προῖόν μιᾶς ἐνώσεως μεταξὺ ἀνθρώπων εἶναι ἀγάπη, ἡ ὁποία ἔγινεν ὄρατὴ διὰ τῆς περιβολῆς μορφῆς, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ ὑψηλὸν κάλλος τῶν βουνῶν αὐτῶν μοῦ ἐφάνη ὡς αἰσθητὸν σύμβολον τῆς Ἀγνώστου, ποῦ μᾶς συνοδεύει ἐν τούτοις χωρὶς διακοπὴν. Εἰς τὴν ζωὴν ἄλλως τε δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διακρίνωμεν, ὅπως ὀρθῶς εἶπαν, τὸ πραγματικὸν ἀπὸ τὸ φανταστικόν. Δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι πραγματικώτερον τὸ δεύτερον. Καὶ ἔπειτα δὲν εἶναι ὀλόκληρος ἡ φύσις πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἔγινε δι' αὐτῆς ὄρατόν ; Ὁ κόσμος μεταβάλλεται συχνὰ εἰς ὄνειρον, ὅπως καὶ τὸ ὄνειρον μεταπίπτει εἰς κόσμον. Περιεχόμενον καὶ μορφή τελοῦν εἰς διαρκῆ πάλιν πρὸς ἄλληλα. Αὐτὸς ὁ ἀγὼν δημιουργεῖ ὅ,τι καλοῦμεν φύσιν. Γίνεται ἀποκάλυψις ἂν προσέλθωμεν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ἀγάπης. Διότι αὐτὴ εἰσδύει εἰς τὸ περιεχόμενον, εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἐσωτερικότητος. Καὶ ἐξ αὐτῆς μόνης εἶναι δυνατὴ ἡ ἐρμηνεία τῆς μορφῆς. Ἀμοιβαία κατανόησις καὶ ἐμπιστοσύνη ἀποτελοῦν τὴν προϋπόθεσιν τῆς σχέσεώς μας πρὸς τὴν φύσιν, ἀκριβῶς ὅπως συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην.

* * *

Μορφή καὶ ἰδέα, φύσις καὶ ἰδανικὸν συνεχωνεύθησαν κατὰ τὰς ἱερὰς αὐτὰς στιγμὰς τοῦ δειλινοῦ εἰς ἓν ἐνιαῖον ὄλον, ὅπως τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ δι' ὅσους ἀγαποῦν. Καὶ κατὰ τρόπον παραπλήσιον μὲ τὴν παραίσθησιν τῆς ἀγάπης ὁ πόθος πρὸς τὸ ἰδανικὸν ἐπεξετάθη καὶ πρὸς τὰς γραμμὰς αὐτὰς τῆς φύσεως,

των όποιων τὸ θέλγητρον πολλαπλασιάζεται ἀπὸ τὴν πεποίθησιν, ὅτι φωτίζεται ἐκ τῶν ἔνδον ἀπὸ τὴν αἴγλην τῆς Ἄγνώστου, ὅπισθεν τῆς ὁποίας τρέχομεν καθ' ὄλην μας τὴν ζωὴν. Ὅπως ὁ ποιητὴς τὴν γυμνὴν ἀλήθειαν, περιβάλλω καὶ ἐγὼ τὸ φυσικὸν αὐτὸ κάλλος μετὰ τὸ θυμίαμα τῆς ψυχῆς μου. Καὶ ἀντὶ προσευχῆς ψιθυρίζω τὴν ἐπίκλησιν τοῦ φανταστικοῦ ἥρωος τῆς νοσταλγίας: «Δός μου τὸν πορφυρένιο κάλυκα τῶν χειλέων σου, ἀπὸ τὸν ὅποιον πίνομεν χωρὶς ποτὲ νὰ ἀδειάζῃ. Δός μου τὸν μεθυστικὸν κάλυκα, ὥστε πίνοντας νὰ διαλυθῶ». Ἄλλ' ὅσον περισσότερο πίνομεν ἀπὸ τὴν φύσιν αὐτὴν, τόσο περισσότερο αἰσθανόμεθα ὅτι βλέπομεν. Διότι κατέχει τὴν μαγικὴν δύναμιν τῆς Ραουτέντελε τοῦ Χάουπτμαν. Ὅποιου τὰ μάτια φιλήσῃ, τοὺς δίδει τὴν ἰκανότητα νὰ διαπεροῦν τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ. Ἀκριβῶς ὅπως τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον ἐξιδανικεύει ὁ νοσταλγικὸς πόνος τῆς ἀγάπης. Τότε ἐρμηνεύομεν τὸ νόημα του, ποὺ μένει αἶνιγμα εἰς τὴν αἰσθησιακὴν μονομέρειαν. Εἰς τοιαύτας στιγμὰς ἐλλάμψεως συνέθεσεν χωρὶς ἀμφιβολίαν ὁ Νοβάλις τὸν περίφημον «Ὑμνον» του. «Ποιὸς μπορεῖ νὰ εἰκάσῃ τοῦ σώτος τὸ ὑψηλὸν νόημα; Ποιὸς μπορεῖ νὰ πῆ πῶς ἐννοῆ τὸ αἷμα;» Ἄλλ' ἡ μυστικὴ αὐτὴ ἔνωσις ἀνθρώπου καὶ φύσεως ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ ἀσπασμοῦ τῆς χιμαίρας. Ἡ ἀγάπη ἀποβαίνει ἀκόρεστος, ὅπως ἡ πρὸς τὰ ἄνω ὁρμὴ τοῦ ποιητοῦ. Ὅσοι ἐδοκίμασάν ποτε τὴν μακαριότητα αὐτὴν τῆς ἐνώσεως πρὸς τὴν φύσιν δὲν ἀπομακρύνονται πλέον ἀπὸ τὸν βωμὸν τῆς νοσταλγίας. Διότι «ἀναγνωρίζουν τῆς ἀγάπης τὸν ἀνεξάντλητον πλοῦτον καὶ ὕμνου τὴν τροφήν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος». Καὶ ὅμως ὅσον ἀσφαλέστερον τὸ συναίσθημα τῆς κτήσεως, ὅπερ γεννᾷ ἡ ἔνωσις αὐτὴ, τόσο περισσότερο ὀδυνηρὰ ἢ φαύστειος ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν μακαρίων στιγμῶν τῆς συγχωνεύσεως καὶ τῆς αἰωνίας διαρκείας, ἡ ὁποία μόνον ὡς αἶτημα εἶναι δυνατὴ. Διότι παντοῦ, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἔξαρσιν αὐτὴν μέχρι τῆς ψυχῆς τοῦ σύμπαντος, ἄτεγκτοι Μοῖραι φρουροῦν τὰ ὅρια τοῦ ἀνεκπληρώτου, ποὺ εἶναι ὁ δημιουργικὸς νόμος τῆς ζωῆς. Εἰς ἀντάλλαγμα μᾶς χαρίζουν τὸν ἐξιδανικευμένον πόθον. Μέσα εἰς τὴν ἀποθεοῦσαν λαμπηδόνα του αἰσθανόμεθα τὸν ἑαυτὸν μας ἀπέραντον, ὅπως ὁ Γκαίτε. Διότι κατανοοῦμεν ὅτι ὁ πόθος αὐτὸς εἶναι ἡ σφραγὶς τοῦ Αἰωνίου, διὰ τῆς ὁποίας πιστοποιεῖται ἡ γνησιότης τῶν πλασμάτων του.

* * *

Ὁ πόνος αὐτὸς τοῦ ἀνεκπληρώτου μᾶς κινεῖ πρὸς τὰ ὕψη. Ἡ ἀγρία σιωπὴ τῶν κορυφῶν ψιθυρίζει τόσα μυστικά εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὥστε λησμονοῦμεν τὴν ταλαιπωρίαν τῆς ἀναβάσεως. Ἀπὸ τὴν θάλασσαν τῆς ὀμίχλης ἀνακύπτουν ὡς νῆσοι τῶν μακάρων αἱ κορυφαὶ τῶν μακρυνῶν βουνῶν. Ἐπέκεινα τοῦ μαγικοῦ θάμβους κάποιος πέπλος νεφῶν μᾶς ἀποκρύπτει ἴσως ἀσυγκρίτως ὠραιότερα σχήματα. Ἐκατοντάδες ὕψωμάτων περιβάλλουν ὡς τιμητικὴ συνοδεία τὴν Τσουγσπίτσε, παλαίοντα πρὸς τὸν ἀφανισμόν, τὸν ὁποῖον ἀπειλεῖ τὸ ἄπλωμα τοῦ σκότους. Εἰς τὸ βάθος, πρὸς δυσμάς, χάνονται φαιόχροα σύννεφα μέσα εἰς τὰς ὑστάτας μαρμαρυγὰς τοῦ δειλινοῦ. Αἱ προαισθήσεις τῆς ψυχῆς γίνονται φωτεινότεραι καὶ ἀτενίζομεν με νόσταλγικώτερα καρδιοκτύπια πρὸς τὸ ἄπειρον. Μᾶς σύρει πρὸς τὰ ἄνω ἢ μακρυνὴ ὀπτασία, ποῦ ἢ σιγὴ τοῦ ὕψους τὴν καθιστᾷ περισσότερον ἐντατικὴν. Ὅλα γύρω μας ψάλλουν ἢ χορεύουν ἓνα ὄνειρον, οἱ βράχοι, τὰ χιονολούλουδα, ὁ ἀντίλαλος τῆς καταγίδος μέσα εἰς τὰ σκότη τῶν χαραδρῶν. Ἡ ἀπέραντος ἐσωτερικότης προσλαμβάνει ἐδῶ ἄλλας μορφὰς καὶ χρησιμοποιεῖ διαφορετικὴν ἔκφρασιν. «Ὅλο ἐν ὕψηλότερα» μᾶς ψιθυρίζουν μυστικά οἱ δαίμονες τοῦ στήθους μας. Καὶ τὸ τραγοῦδι, ποῦ κλείει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἡ Ἄγνωστος, γιγαντώνει τὴν ὀρμὴν. Καὶ ὁμῶς κάθε νέα κορυφὴ εἶναι καὶ νέος σταυρὸς, ἐρημικώτερος τοῦ προηγουμένου. Καὶ ἡ ἀναρρίχησης μέχρι τῆς ἀπολύτου ὁμορφιάς, συμβόλου τῆς αἰωνίας ἀγάπης, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν παντελεῖ ἔρημίαν. Διότι εἰς τὰ ὕψη αὐτὰ τί ἔχει πλέον νὰ μᾶς δώσῃ ὁ κόσμος ;

* * *

Οἱ κάλυκες τῶν κληματίδων ἀναδίδουν μυστικοὺς ἤχους ὑπὸ τὰ ἀόρατα χέρια τῆς θυέλλης. Ἀγγέλλουν εὐτυχίαν ἢ μαρτύριον ; Ἀλλ' ὁποῖος ἔχει τὸ θάρρος νὰ ἀντικρύσῃ τὴν βαθυτέραν μορφήν τῆς εὐτυχίας, γνωρίζει ὅτι ἀπολαμβάνει καὶ τὸν βαθύτερον πόνον, ποῦ κατὰ ἀδήριτον νόμον τὴν συνοδεύει. Χωρὶς τὸν πόνον αὐτὸν δὲν εἶναι νοητὴ ἢ προσωπικότης, διὰ τῆς ὁποίας ὑπερνικῶμεν τὴν ζωὴν. Ὁ πόνος στολίζει τὴν ψυχὴν μετὰ τὰς μαρμαρυγὰς τοῦ ἀπολύτου, ὅπως ἡ αὐγὴ στολίζει τὴν γῆν

μέ τὸ θέλγητρον τῶν χρωμάτων της. Καὶ ἐνῶ αἱ κορυφαὶ τῶν βουνῶν χάνονται ἢ μίᾳ μετὰ τὴν ἄλλην μέσα εἰς τὴν ἔρημον σιγὴν τοῦ ὕψους, ἡ ψυχὴ μου φρικιᾷ ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς χιόνος, ποὺ λαμποκοπᾷ. Αἱ ἀνταύγειαί τῆς χιόνος αὐτῆς, ποὺ ὄλοέν ἀπομακρύνεται, ἐπιδροθὲν ὡς τόνοι ἀπὸ τὸ μεγάλο ποίημα, τὸ ὁποῖον πλέκει στοχαστικὰ τὸ μυστηριώδες πνεῦμα τοῦ παντός. Μέσα εἰς τοὺς τόνους αὐτοὺς βλέπω τὴν νύκτα, ποὺ με περισφίγγει, ὡς τὸ ἀπέραντον βάθος τῆς γνώσεως περὶ τῆς ἀνεξαλείπτου ὑπάρξεώς μας ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ θεοῦ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΠΑΡΣΙΝΟΣ